

Otizm Belirtileri

Eğer çocuğunuz:

- Başkalarıyla göz teması kurmuyorsa,
- İsmi söylediğinizde bakmuyorsa,
- Söyleneni işitmiyor gibi davranıyorsa,
- Parmağıyla ile istediği şeyi göstermiyorsa,
- Oyuncaklarla oynamayı bilmiyorsa,
- Akranlarının oynadığı oyunlara ilgi göstermiyorsa,
- Bazı sözleri tekrar tekrar ve ilişkisiz ortamlarda söylüyorsa,
- Konuşmada akranlarının gerisinde kalmışsa,
- Sallanmak, çırpınmak gibi garip hareketleri varsa,
- aşırı hareketli, hep kendi bildiğince davranıyorsa,
- Gözleri bir şeye takılıp kalıyorsa,
- Bazı eşyaları döndürmek, sıraya dizmek gibi sıra dışı hareketler yapıyorsa,
- Günlük yaşamındaki düzen değişikliklerine aşırı tepki veriyorsa,
- otizm açısından değerlendirme yapmak gerekir.

Otizmin belirtileri nelerdir?

Otizm, üç alanda sorunlarla kendini gösterir. Bu alanlar ve bu alanların her birinde gözlenebilecek belirtiler aşağıda yer almaktadır.

A. Sosyal Etkileşim Sorunları

1. Sosyal etkileşim için gerekli sözel olmayan davranışlarda yetersizlik:

Sıra dışı göz kontağı özellikleri: Göz kontağı hiç kurmamak, çok kısa süreli kurmak ya da alışılmadık biçimde kurmak. Örneğin, birden bire gözlerini karşısındakinin gözlerine dikmek ve kaçırmak.

Jest ve mimik kullanımında sınırlılık: Konuşurken çok az jest ve mimik kullanmak.

Başkalarına ne kadar yakın ya da uzak duracağını ayarlayamamak: Sosyal ortamların gerektirdiği uzaklıkları ayarlayamamak; başkalarına fazla yakın ya da uzak durmak.

Ses kullanımında sıra dışılık: Konuşurken alışılmadık ses kalitesi ve vurgu özellikleri göstermek.

2. Yaşa uygun akran ilişkileri geliştirememek:

Arkadaşlık kurmakta zorlanmak: Çok az sayıda arkadaşına sahip olmak ya da hiç arkadaş edinmemek.

Akranlarla etkileşimde bulunmama: Kendi yaşlarıyla oynamada, konuşmada vb. çok isteksiz davranmak; örneğin, yalnızca kendisinden çok küçük ya da büyük kişilerle etkileşmek.

Yalnızca özel ilgilere dayalı ilişkiler geliştirmek: Belli kişilerle, yalnızca belli ilgilere dayalı olarak (örneğin, favori konularda) etkileşimde bulunmak.

Grup içinde etkileşimde bulunurken zorlanmak: Örneğin, işbirliğine dayalı oyunların kurallarına uymakta zorlanmak.

3. Başkalarıyla zevk, başarı ya da ilgi paylaşımında sınırlılık:

Yalnızlığı yeğlemek: Başkalarının genellikle aile üyeleriyle ya da arkadaşlarıyla birlikte yaptığı pek çok şeyi (örneğin; TV izlemek, yemek yemek, oyun oynamak vb.) yalnız başına yapmayı yeğlemek.

Belli olay ya da durumlara başkalarının dikkatini çekme çabası göstermemek: Örneğin; şaşırtıcı bir durum karşısında başkalarına işaret etmemek, bir şey başardığında başkalarıyla paylaşmamak vb.

Sözel övgü karşısında tepki vermemek: Başkalarının kendisine yönelttiği övgü sözleri ya da sözel onaylamalar karşısında çok az tepki vermek ya da hiç tepki vermemek. Örneğin, hoşnutluk belirtisi göstermemek.

4. Sosyal-duygusal davranışlarda sınırlılık:

Başkalarının ilgisi karşısında tepkisiz kalmak: Birileri kendisine seslendiğinde ya da kendisiyle etkileşmek istediğinde tepki vermemek, duymuyormuş ya da fark etmiyormuş gibi davranmak.

Başkalarının yaptıklarına karşı ilgisizlik: Ortama birinin girmesi, ortamdan birinin çıkması, birinin konuşmaya başlaması gibi, başka çocukların çok ilgisini çeken bazı olaylar karşısında ilgisiz kalmak; böyle durumlarda, gülümseme gibi hoşnutluk ifadeleri ya da ağlama gibi hoşnutsuzluk ifadeleri göstermemek.

Başkalarının duygularını anlamada yetersizlik: Üzülen, ağlayan, kızan, sevinen vb. kişiler karşısında duyarsız davranmak; örneğin, üzgün birini rahatlatma çabası göstermemek.

B. İletişim Sorunları

5. Dil gelişiminde gecikme:

İki yaşından büyük olup da tek bir sözcük bile söylememek.

Üç yaşından büyük olup da iki sözcüklük basit ifadeler (örneğin, 'baba git') kullanmamak.

Konuşmaya başladıktan sonra basit bir dilbilgisi yapısı kullanmak ya da belli yanıtları tekrarlamaya devam etmek.

6. Karşılıklı konuşmada zorluk:

Karşılıklı konuşma başlatmada, sürdürmede ve sonlandırmada önemli sorunlar göstermek:

Örneğin, bir kez konuşmaya başlayınca, konuşmayı uzun bir monolog şeklinde sürdürmek ve karşındakilerin yorumlarını göz ardı etmek.

Konuşma konularında seçicilik: Kendi favori konuları dışındaki konularda çok zor ve isteksiz olarak konuşmak.

7. Sıra dışı ya da yinelenen dil kullanmak:

Başkalarının kendisine söylediklerini yinelemek.

Televizyondan duyduklarını ya da kitaplardan okuduklarını, ilişkisiz zamanlarda ve bağlam dışı olarak yinelemek.

Kendisinin uydurduğu ya da yalnızca kendisine anlam ifade eden sözleri yinelemek.

Aşırı resmiyet ve didaktiklik gibi konuşma özellikleri göstermek.

8. Gelişimsel düzeye uygun olmayan oyun:

Senaryolu oyunlarda sınırlılık: Oyuncaklarla evcilik, okulculuk, doktorculuk vb. hayali oyunlar oynamamak.

Sembolik oyunlarda sınırlılık: Bir nesneyi başka bir nesne olarak (örneğin, küpü mikروفon olarak) kullanarak oyun oynamamak.

Oyuncaklarla alışılmadık biçimlerde oynamak: Örneğin; topu zıplatmak yerine sürekli olarak bir eliyle vurmak, Legoları birbirine takıp bir şeyler yapmak yerine sıraya dizmek vb.

Sosyal oyunlara karşı ilgisizlik: Küçük yaşlardayken, 'ce-e' vb. sosyal oyunlara karşı ilgi göstermemek.

C. Sınırlı/Yinelenen İlgi ve Davranışlar

9. Sınırlı alanda, yoğun ve sıra dışı ilgilere sahip olmak:

İlgi takıntıları: Bazı konulara karşı aşırı ilgi duymak ve başka konuları dışlayarak sürekli o konularla ilgili konuşmak, okumak, ilgilenmek vb. istemek.

Bazı sıra dışı konulara aşırı ilgi duymak: Örneğin; astrofizik, uçak kazaları ya da sulama sistemleri.

İlgi duyduğu konularla ilgili ince ayrıntıları anımsamak: Kendi favori konularındaki en ince ayrıntıları bile ezbere bilmek.

10. Belli düzen ve rutinlere ilişkin aşırı ısrarcılık:

Belli etkinlikleri her zaman belli bir sırayla yapmak istemek: Örneğin, arabanın kapılarını hep aynı sırayla kapatmak.

Günlük rutinlerde değişiklik olmamasını istemek: Örneğin, eve gelirken hep aynı güzergâhı izlemek ya da eve geldiğinde önce televizyonu açıp sonra tuvalete gitmek.

Günlük yaşamdaki değişiklikler karşısında aşırı tepki göstermek: En ufak bir değişiklik karşısında aşırı kaygılanmak ya da öfke nöbeti yaşamak.

Değişiklikleri daha kolay kabullenebilmek için, meydana gelecek değişikliklerle ilgili önceden bilgi sahibi olmaya gereksinim duymak.

11. Yinelenen (kendini uyarıcı) davranışlar:

Sıra dışı beden hareketleri: Örneğin; parmak ucunda yürümek, çok yavaş yürümek, kendi eksenini etrafında dönmek, durduğu yerde sallanmak, farklı bir beden duruşuna sahip olmak vb.

Sıra dışı el hareketleri: Örneğin; ellerini sallamak, parmaklarını gözlerinin önünde hareket ettirmek, ellerini farklı biçimlerde tutmak vb.

12. Nesnelere ilişkin sıra dışı ilgiler ve takıntılar:

Nesneleri sıra dışı amaçlarla kullanmak: Örneğin, oyuncak arabanın tekerleklerini çevirmek ya da oyuncak bebeğin gözlerini-açıp kapamak vb. davranışları tekrar tekrar yapmak.

Nesnelerin duyu özellikleriyle aşırı ilgilenmek: Örneğin, eline aldığı her nesneyi koklamak ya da gözlerinin önünde tutarak ve evirip-çevirerek incelemek.

Hareket eden nesnelere aşırı ilgi göstermek: Örneğin; tekerlek ya da pervane gibi dönen nesnelere, akan su ya da yanıp sönen ışık gibi hızlı hareket eden görüntülere uzun sürelerle bakmak.

Nesne takıntıları: Bazı sıra dışı nesnelere (örneğin, bir silgi ya da küçük bir zincir parçası) elinden bırakmak ya da gözünün önünden ayırmak istememek.

Otistik Bozukluk Tanısına İlişkin Ölçütler

Amerikan Psikiyatri Birliği, otistik spektrum bozuklukları içinde yer alan otizm tanısı için:

Çocuğun yukarıda sıralanan 12 belirtiden en az altısına sahip olmasını;

Bu belirtilerden en az ikisinin sosyal etkileşim sorunları kategorisinden, en az birer tanesinin ise diğer iki kategoriden (iletişim sorunları ve sınırlı/yinelenen ilgi ve davranışlar) gelmesini kabul etmektedir.

Ayrıca, bu belirtilerden en az birinin 36 aydan önce varlığı da aranmaktadır.

Otistik spektrum bozukluğu şemsiyesi altında yer alan diğer kategoriler için daha farklı ölçütler söz konusudur. Örneğin, Asperger sendromu tanısı için, iletişim sorunları alanında herhangi bir belirti görülmemesi gerekmektedir.